

GORDANA ČUPKOVIĆ

Odjel za kroatistiku i slavistiku, Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Sveučilište u Zadru, Zadar

LOKALNI VELIKI POTENCIJALI U KRITIČKOJ INTERPRETACIJI

Kritički se interpretiraju članci iz regionalne tiskovine koji tematiziraju suvremeni život u gradskim četvrtima jednoga hrvatskog mediteranskog grada. U člancima se iščitavaju uobičajene teme društva u susretu s neoliberalnim kapitalizmom: građanstvo, javni prostor, karakterni i društveni tipovi, granice prostorâ. Atipične teme, koje se odnose na proizvodnju (pseudo)spektakla i na suptilno impliciranje navezano na povijesno sjećanje, pokazuju kako dominantno pretapanje lokalnoga globalnim u mentalnom krajoliku lokalne zajednice nailazi na originalne oblike otpora, koji iz stvarnosti projicirani u kolektivnu priču funkcioniraju i kao novi stari identitet.

Ključne riječi: kritička lingvistika, semantika, javni prostor, identitet, sjećanje

Propitivanje društvenih fenomena u središtu je interesa kritičke lingvistike, u kojoj interpretacija teksta zadobiva multidisciplinarni oblik analitičnosti s podlogom u kritičkoj sociologiji kao preispitivanju društvenoga života u njegovim moralnim i političkim aspektima s pozicija “socijalne pravde” i “moći” (Fairclough 1995:15). Kritička analiza diskursa u suvremenome medijskom tekstu detektira znakove neoliberalnoga kapitalizma te determinira skup recipijenata¹ kojima se ti znakovi obraćaju kao skup očekivanja koja proizvode izraze pristajanja ili otpora.

Proizvodnja značenja u verbalnom se tekstu očituje tipovima diskursa kao i govornim pozicijama kojima se održava postojeća ili pokušava uspostaviti nova (moguća) društvena praksa pa je u biti riječ o pristajanju, oponiranju ili razlaganju strategija uspostave i održavanja moći.² Prema Foucaultovu imenovanju diskursi

¹ Proizvodnja teksta, tekst i recepcija teksta tri su analitički odvojiva elementa procesa proizvodnje značenja (usp. Fairclough 1995:10).

² “Diskursi, kao ni šutnja, nisu jednom za svagda podređeni moći ili protiv nje upravljani. Valja dopustiti složenju i nestalnu igru gdje diskurs može istodobno biti sredstvom i posljedicom moći, ali i zaprekom, kamenom spoticanja, točkom otpora i polazištem za neku oprečnu strategiju. Diskurs prenosi i proizvodi moć; on ju jača ali i potkopava, izlaže, čini krhkom i omogućuje da joj se postavljaju zapreke” (Foucault 1994:70-71).

kao taktički elementi ili blokovi “u polju odnosa snaga” mogu kružiti između proturječnih strategija ne mijenjajući oblik pa ih treba propitivati “na dvjema razinama njihove taktičke tvorbenosti (koje povratne posljedice moći i znanja one osiguravaju) i njihove strategijske integracije (koji stjecaj okolnosti i koji odnos snaga iziskuje njihovu nužnu upotrebu u ovom ili onom slučaju različitih sučeljavanja do kojih dolazi)” (Foucault 1994:71).

Ne zalazeći u razmatranje “debate o subverziji-integraciji”, cilj je rada na ograničenom korpusu propitati mogućnosti govornih taktika s obzirom na opredijeljenost govornih subjekta za pojedinu strategiju kao i s obzirom na polifoničnost unutar subjekata, koja je rezultat napregnutosti između produktivne mreže moći te sposobnosti njezina sagledavanja (uvjetno rečeno kao znanje o znanju) ili ignoriranja (uvjetno rečeno kao neznanje pored znanja).

Iz takvih točaka napregnutosti mogu proizaći oblici otpora koji nisu aktivističko predmetno djelovanje, ali predstavljaju negaciju proizvedenog stanja obratnim pristajanjem (ili pristajanjem s greškom), u čemu su osobito važni posredovanje i (re)aktualiziranje kolektivnog i povijesnog sjećanja te spektakularizacija nekontroliranih individualnosti.

Predmet su analize četiri članka iz regionalne tiskovine *Šibenski Novi tjednik*, koji 2010. i 2011. u različitim žanrovima i s različitim aspektata tematiziraju prostor šibenskih gradskih četvrti. Provodni motivi proučavanih tekstova implicitno ili eksplicitno uobličavaju uobičajene teme novoga kapitalizma: građanstvo, javni prostor, karakterne tipove (reprezentante) suvremenoga društva, koje se implicitno problematiziraju i atipičnim motivima: vukodlak, duh i mrtav kućni ljubimac.

S obzirom na govorne subjekte u proučavanim se člancima iščitava prepletanje taktika: nedjelujući podređeni “subjekti” integrirani u mreži moći koji izražavaju očekivano (stereotipno) nezadovoljstvo; nedjelujući podređeni “subjekti” integrirani u mreži moći koji izražavaju očekivano (stereotipno) zadovoljstvo; subjekti u raskoraku između prožetosti moći i sjećanja te između iskazivanja zadovoljstva i nezadovoljstva; “djelujući”, nekontrolirani zadovoljni subjekti koji prizivaju i izmišljaju predaje, proizvode incidente i manipuliraju spektaklom; djelujući poluzadovoljni nadređeni subjekti koji produciraju znanje i (vlastito=opće) zadovoljstvo. Taktike nekontroliranih zadovoljnih subjekata, izvana obilježenih “neznanjem”, prepoznaju i (ne)svjesno artikuliraju posredovatelji oprečnih znanja, subjekti u raskoraku između zadanih globalnih ciljeva i spoznaje o posebnosti komunikacije unutar lokalne zajednice. Iskazi globalne neoliberalne formulnosti³ prepleću se s incidentnim iskazima netolerantnosti. Taktike su, uz verbalni instrumentarij, neodvojive i od kulturalnih

³ Medijski je tekst, prema Bourdieuovu (2001) imenovanju, glavni posredovatelj “novojezika” globalizacije, upravljanja i multikulturalizma.

prizora ulice: neprijemčivost za apsorpiranje dominantnih značenja⁴ ponekad proizlazi iz prožetosti prostorom (koji je, osim kulisa stereotipa, posredovanim sjećanjem i konzervator subverzivnih posebnosti kolektiva).

Duhovi, psići, Turci i vukodlaci

Pravo lokalne zajednice na uspostavljanje zasebnoga identiteta, koji različito komunicira s osjećajem nacionalnoga identiteta, kao i pravo pojedinca na vlastitu priču, analogno je s generalnim procesom “*singularizacije* identiteta u vremenu moderniteta, s nestajanjem ‘velikih priča’ povijesti i propašću totalitarnih ideologija” (Zlatar 2008:36). Jačanjem lokalnoga identiteta jača strateška pozicija lokalnoga u srazu s globalnim radi raznačivanja proizvedene održivosti postojećega stanja; zagledanjem u prošlost multikulturalnosti oponira se drugomu iz multikulturalnosti globalizma, čime “etnocentrična i neokonzervativna kultura, upućena u prošlost i autoreferentna” (Zlatar 2008:31), osim kulturom provokacije, kao spremnik sjećanja, postaje vreloom formi oponiranja.

Reportaža “Duhovi Meteriza ili stanje duha na Meterizama” (a.t. 2001a), kao intertekstualni i intermedijski članak, motivirana je događajem iz prosinca 2006., koji je do tada posve anonimnu šibensku gradsku četvrt postavio u središte hrvatskoga medijskog prostora. Novinski članci i informativne televizijske emisije prenosili su iskaz svjedokinje (mlada ženska osoba na povratku s posla u kasni večernji sat) o susretu sa stvarnim nadnaravnim. Svjedokinja je opisivala spodobu, koju je kasnije čula i vidjela i nekolicina ostalih stanovnika spomenute zabrdske gradske četvrti, kao “golemo stvorenje obraslo crnom gustom dlakom (...) gledalo me krvavim očima i iz svoje četvrtaste njuške ispuštalo neartikulirane zvukove, najblaže rečeno paklene” (Ferić 2006). To je “stvorenje” u medijima bez ironijskoga odmaka najčešće nazivano vukodlakom,⁵ ali i “bićem iz svemira” i “Sotonom”, pri čemu su samo uzgred spomenute izjave veterinara kako nije neobično da se u naselje spusti divlja svinja koja “kada je bijesna, ima običaj bez straha ulaziti ljudima u domove” (Ferić 2006). Za spodobom je tragala policija, a mjesto je, široj javnosti na ismijavanje (koja je priču percipirala kao “bapski ili alkoholni mit iz 19. stoljeća”), našla i u središnjem dnevniku javne televizije,

⁴ Ideološko značenje se osim na konotaciju može navezati i na razinu denotacije tako da je u Halla ono uobličeno jedinstvenom domenom dominantnih ili preferiranih značenja (Hall 2006a:134).

⁵ Strohal početkom 20. stoljeća bilježi kako “i danas još živi u narodu vjerovanje u vukodlake, a kada vukodlaci napastuju ljude, posreduje po narodnom vjerovanju još i danas svećenik” (Strohal 1910:311). Vukodlak prema predaji noću izlazi iz groba sve dok ga ne probodu “glogovom palicom” i ponište zaklinjanjem, koje je protjerivanje u “pusto mjesto”, kakvo je zabilježeno u glagoljskom sveščiću iz 17. stoljeća: “da jimaš izajti iz groba ovoga (...) da jimaš izajti, ne činiti čare ni škode ljudin domaćin, ni domaćin živinam (...) dili se šubito u pusto misto, di orač ne ore ni sijač ne sije (...)” (Strohal 1910:313).

što je dalje poslužilo za rekontekstualizacije priče o mentalitetu “Mrduše Donje” kao procesu “debilizacije svijeta” u kojem je “istinska Mrduša Donja današnja medijska Hrvatska”, kao i za iskaze sažaljenja nad gradom “bez sadržaja” koji je kao mitsko “pusto mjesto” sveden “na puki poligon za medijska ukazanja vila, vještica i vukodlaka” (Krile 2006).

U potrazi za vukodlakom autor izdvojene reportaže je na mjestu nadnaravnog susreta pronašao duha. Identitet egzistencije, proizišao iz susreta pojedinca s medijskim konstruktom, kao mogućnost postojanja ili nepostojanja, ovisno o mogućnosti postvarivanja virtualnih činjenica, suprotstavlja se identitetu izopćenog i kontroliranog pojedinca. Sudionik dijaloga u reportaži predstavlja se i uspostavlja u priči egzistencijalnom predikacijom: “ja sam onaj što je umro” (a.t. 2001a) dok s druge strane autor reportaže upozorava kako se spomenuti sugovornik u bolnici “samo povremeno liječi”. Sugovornik koji je u medijskom svijetu proglašen mrtvim kao virtualni duh posvjedočuje sraz i brisanje granica objektivne i nadomjesne, medijske stvarnosti:

... bivši pripadnik 113. brigade koji je, nezadovoljan presudom generalima Gotovini i Markaču, nekoliko dana na zagrebačkom Trgu bana Jelačića štrajkao glađu, a nemarni mediji, ne provjeravajući točnost informacije i prepisujući jedni od drugih, mrtvo hladno izvijestili da je čovjek umro u šibenskoj bolnici. [On] se u njoj samo povremeno liječi, a dane provodi uživajući u mirovini, na štekatu ili u šetnji kvartom. (a.t. 2001a)

Kao aktivna “zvijezda” medijskog spektakla i kao institucionalizirano etiketirani “bolesnik”, sugovornik *duh* ne informira o životu lokalne zajednice već iznenadno upada u govor drugih, kojima uglavnom iskazuje zadovoljstvo vlastitom pojavnošću.

Sugovornici informanti iskazuju očekivano zadovoljstvo (jer imaju trgovinu, ambulantu, školu, crkvu “sve što im za život treba” i k tomu još mogu “ispred zgrade oprati automobil”) i očekivano nezadovoljstvo, “umirovljeni branitelj” posreduje znanja produktivne mreže: “Sadržaja ovdje nema nikakvog. Nekad se dogodi neki turnir u nogometu ali to je rijetko” (a.t. 2001a).

Autor reportaže s pozicije vanjskoga promatrača očekivano ogoljuje *idiličnu* sliku ustaljenih navada i etiketira je “umrtvljujućom” tradicionalnošću:

... stanovnici vrijeme mogu prekratiti u četiri kafića, na nekoliko sportskih terena na otvorenom, jednom zogu za balote, ispod smokve uz trešetu i briškulu i u crkvi svetoga Jere (a.t. 2001a).

S pozicije zagovaratelja dominantnoga *razvoja* ističe kako je nadrealni prostor vukodlaka i duhova prazan prostor gradske četvrti s civilnim društvom u nastajanju (jedna udruga je tek u planiranju, a službene se prostorije gradske četvrti nalaze do “rupe krcate smeća predviđene za poslovni prostor”), četvrti koja teško zadobiva karakter urbanosti (riječ je o radničkom naselju nastalom divljom gradnjom od

1959., sa stanovnicima doseljenim uglavnom iz šibenskoga zaleđa), a što je u govoru obilježeno imenovanjem četvrti. Lingvistikom se bavi sugovornik duh: “Evo ja kažen Materize. Meterize, Materize, a ne znan ni ja pravo da van kažen šta je službeno. Neko kaže vako neko nako” (a.t. 2011a).

Praznina prostora je komercijalna etiketa i motivacija *vizionarskih* planova lokalnih “priučenih” političara. Lokalno slavni stanovnik spomenute četvrti ima funkciju u spektaklu kao i u lokalnoj politici: član je gradskoga poglavarstva i mađioničar koji nastupa na dječjim priredbama, a svojedobno je izlagao program “oživljavanja” četvrti gradnjom kazališta “mitskih proporcija” (a.t. 2001a). Socijalna problematika *praznine* (koju treba ispuniti) jedan je od formulnih iskaza proizvodnje i sredstvo odražavanja dominantnog poretka.⁶ Način cirkuliranja moći može se “individualizirati” i spektaklom predizbornih događanja; u manjim sredinama u kojima se *svi znaju* predstavljanje kandidata i programa već je u početku obesmišljeno i svedeno na tautološku rječitost pa reporter ističe:

Najveće zvijezde tamo su bivši policajci, gradski vijećnici – [...]. Optužujući jedan drugoga za sukob interesa, bacanje stolica i krivotvorenje listića, od izborne utrke za vlast u svojoj gradskoj četvrti, njih dvojica proizvela su pravi mali provincijski spektakl. (a.t. 2001a)

Predizborna riječ, obilježena kao “međusobno optuživanje”, nije usmjerena na društvenu promjenu već, proizvodnjom “provincijskog spektakla”, na sebe samu. Diskvalificiranjem vjerodostojnosti lokalnih političara razobiljuje se i diskvalificira njihova sposobnost gospodarenja. Takvom podržavanju proizvodnje mita oponira povijesno sjećanje: “Prvi su na Meterizama bili Turci”, kao vraćanje tragova podrijetla ili izbora time i postvarivanja mogućnosti promjena:⁷ “Na Meterize su, ako ćemo pravo, prvo došli Turci, koji su se tamo ukopali u rovovima – meterizama i pokušavali osvojiti utvrđeni Šibenik, ali nakon neuspjeha i otišli” (a.t. 2001a).

Frazom “ako ćemo pravo” autor reportaže otvara komunikaciju s lokalnom zajednicom čitatelja, vedrom ironijom relativizira mogućnost ikakvog budućeg gospodarenja unutar izdvojene sredine, čime napušta poziciju vanjskog promatrača i zagovaratelja proizvodnih perspektiva “pustoga mjesta” te, postavljajući se u ulogu čitatelja, simpatizera incidentnih, začudnih i paranormalnih pojava, zauzima oprečnu poziciju: strategiju napućenosti kritičkom sadržajnošću kao opreku preferirano produciranoj besadržajnosti.

⁶ “Ekonomijom moći” Foucault naziva postupke “koji omogućuju da učinci moći cirkuliraju na način koji je istodobno kontinuiran, neprekidan, adaptiran, ‘individualiziran’ u čitavom socijalnom tijelu” (Foucault 1994:151).

⁷ “Mit predmet o kojemu govori lišava cijele Povijesti. [...] Ništa se ne proizvodi ništa se ne odabire: možemo samo posjedovati nove predmete, pošto smo iz njih odstranili svaki uočljiv trag podrijetla ili izbora. Čudesno hlapljenje povijesti još je jedan oblik čovjekove neodgovornosti, pojava koji je zajednički većini buržujskih mitova” (Barthes 2009:179).

Povijesna unutarnja razdijeljenost stanovništva grada, po četvrtima i po društvenom položaju,⁸ u suvremenom je dobu preslikana u napetost lokalnoga i Drugoga. Identitet drugosti umjesto tradicionalnog identiteta doseljenika zamijenjen je strateškim identitetom ulagača. U prethodno analiziranoj reportaži ironijski evocirani Turci, kao osnivači Meteriza, povijesno su obilježili područje još jedne šibenske gradske četvrti, poluotoka Mandaline, na kojem je u osmanlijsko doba bilo smješteno istoimeno selo s carinarnicom u kojoj je “osmanlijski službenik, emin, imao ured i nadzirao izvoz soli u krajeve pod osmanlijskom vlasti” (Zenić 2010:191). U suvremenosti na rtu spomenutoga poluotoka, Kulinama, predsjednik *Dogus grupe*, Husnu Akhan, u intervjuu objavljen u *Novom tjedniku* u listopadu 2011., najavljuje *investiciju*, gradnju pristaništa za mega jahte i hotela s popratnim sadržajima kao što je primjerice *shopping* centar.

Taj je intervju monološki propagandni tekst (potpisuje ga redakcija, autor teksta i Akhanov sugovornik nisu poimence navedeni) kojemu je glavna svrha stvaranje pozitivnoga ozračja za ishođenje niza “dozvola i suglasnosti” te utišavanje i minoriziranje glasova iz gradske pravne službe koji sve slabije primjećuju da je “ugovor potencijalno štetan za grad” ([S. n.] 2011), a što je u posebnoj reportaži o Mandalini naznačeno kao “peripetije oko aneksa ugovora s Gradskom upravom” (a.t. 2011b), koju među ostalim čine i pojedinci čija je vjerodostojnost diskvalificirana u prije proučavanoj reportaži s Meteriza.

Diskurs kapitalista pred potencijalnim kapitalom hegemonijski je obilježen propagiranjem vlastite ekonomske moći kao najave blagostanja za druge, a obilježen je tematskim leksemom *rast*:

Očito je da je svjetska kriza dotakla većinu Europe i svijeta, ali ona nije naštetila i ekspanzivnom tržištu Turske. Štoviše, tu zemlju kriza nije ni dotaknula. (...) Vlade Europe i SAD-a poduzimaju sve korake kako bi isprovocirale ekonomski *rast*, no u Turskoj je situacija obrnuta – Vlada pokušava usporiti ekonomski *rast* jer nam ekonomija *raste* prebrzo. ([S. n.] 2011, kurziv G. Č.)

Sraz liberalizma i tehnokracije izrazno je uobličen kao *procedura*: “Stvar je procedure, a proceduru ne možete zaobići” ([S. n.] 2011). *Procedura* može biti etiketirana i kao kulturološka značajka: “naići ćete na probleme s birokracijom i

⁸ Iz analize matičnih knjiga je vidljivo da i koncem 19. stoljeća “stanovništvo Doca, mahom težaci i ribari, slabo komunicira s Gradom, u kojem obitavaju trgovci, posjednici, obrtnici i činovnici, ali i brojne težačke obitelji Gorice” (Zenić 2010:151), a stariji se Šibenčani i danas sjećaju nepisanih pravila o tome kada i tko šeće kojim dijelom nekadanje glavne gradske šetnice Poljane (danas parkiralište): “... bila četiri reda šetača – u prvom, šetala mornarica, do mornarice bili radnici, obični svit, do njih intelektualci, a do ćukova, tako su se zvali kameni što su ograđivali Poljanu, tu su uvijek stare žene i majke sjedile...” (Zenić 2010:221).

procedurama koje je država propisala. Ti su problemi na neki način kulturološke značajke svih tih zemalja” ([S. n.] 2011).

Zadatak figura mitskosti u takvu govoru, obilježenu frazeološkom emocionalnosti (kao iskaz zabrinutosti koja to nije, spojevima riječi kojima je zbroj pojedinačnih značenja različit od značenja spoja), usmjeren je na poništavanje lokalnoga *problema* distantno pokazno obilježenih *takvih zemalja* u korist globalnoga. Frazeološkom emocionalnosti i verbalnim srazom producira se suglasje: “*vidim* kako lokalna vlast, ali i državni aparat investitorima *pokušavaju olakšati investicije i osloboditi ih problema s birokracijom*, što može biti *jako utješno*” ([S. n.] 2011, kurziv G. Č.). *Vidim* u navedenom primjeru funkcionira kao svjetotvorni iskaz: ono što proizvodi stanje zadovoljstva govornika (što mu je *jako utješno*) očekuje se (zapravo traži) da bude ostvareno samim zahtjevom.

Radi zamagljivanja potencijalne štetnosti ističu se “veliki potencijali” ([S. n.] 2011), kao buduća dobit za lokalnu zajednicu, i navode brojke novčanih izdvajanja stranoga ulagača (“između 38 i 40 milijuna eura”), kao “manjak” za ulagača. Egzaktan odgovor o zaradi ulagača vješto se zaobilazi. Umjesto brojki navode se fraze iskazivanja nezadovoljstva: “teško pitanje na koje je teško naći odgovor”, i djelomičnog zadovoljstva: “sveukupno mogu kazati kako bismo trebali biti zadovoljni” ([S. n.] 2011).

Projiciranje pojedinačnoga interesa u interes zajednice obilježeno je kapitalnim frazama: “preuzimanje punopravne uloge u društvu”, vraćanje “nečega” zajednici od koje se ubire profit, “kao tvrtka želimo pružiti što više potpore lokalnoj zajednici” ([S. n.] 2011), što se svodi na sponzoriranje popularnih sportskih klubova: košarkaškoga, a možda i nogometnoga.

Zaposjedanje teritorija predstavljeno je kao izraz ljubavi:

Vlada se trudi te probleme riješiti i ponuditi stranim investitorima što više mogućnosti za investiranje u Hrvatskoj. Zato *volimo ovu zemlju* i ovdje bismo željeli proširiti *svoje aktivnosti*. (...)

Najprije da pojasnim kako smo prije no što smo se odlučili na investiciju provjerili stanje u nekoliko susjednih zemalja te smo se na koncu odlučili ulagati u Hrvatsku. Otada smo *zavoljeli ovu zemlju* i odlučili raširiti *našu djelatnost* u Hrvatskoj. ([S. n.] 2011, kurziv G. Č.)

Repetitivnost je oznaka ritualiziranosti i sredstvo manipulacije, ponavljanjem se izgovarano proskriptivno postvaruje. Glagol *voljeti* je kao govorni čin zadovoljstva izjednačen s *djelovati*, a apstraktno *djelovanje* se konkretizira kao *izgradnja*.

Prema Hösleu “ekonomija smjenjuje naciju upravo onako kako je ova druga nadomjestila religiju” (Hösle 1996:23). Hösleov “kolektivni nemoral uništavanja okoliša” u produciranoj vječnosti održavan koristoljubljem, kao “motorom kapitalističkog gospodarstva”, u postindustrijskom društvu *izgradnjom* označava uništavanje “harmonije kozmosa”, a povijesna potreba za prostornim granicama

transformira se u nužnost ograničavanja razvoja.⁹ Već je Debord upozoravao na nesklad “u rastu materijalne moći društva i kašnjenje u svjesnoj vladavini nad tom moći” (Debord 1999:140). Sloboda demografskoga širenja protkana je ekonomski motiviranim dislociranjem i isključivanjem pa je stoga samo verbalna. Izgradnja je, kao odraz stvarnoga uništavanja okoliša, u ekonomskoj religiji, koju podržava verbalna ritualnost, pokušaj doseganja mitskoga stvaranja svijeta i uporište vječne održivosti nove harmonije repetitivnoga *razvoja*.

Građevni *potencijal* iskazan je trojako – kao krajolik, kao mogućnost intervencije u krajolik te kao posjedovane kulturne vrednote:

... imate više od tisuću otoka i očuvane prirodne ljepote. Sve je to potencijal i zalag za godine koje dolaze...

... [poželjna je mogućnost udvostručivanja broja vezova] uz potporu vrha države i lokalne zajednice...

Šibenik ima prirodnu ljepotu, bogatu povijest, veliko kulturno naslijeđe. ([S. n.] 2011)

U zamjenu za dugotrajni gubitak javnoga prostora lokalnom se stanovništvu nudi ekonomski boljitak “kroz radna mjesta u marini i hotelima” te mu je namijenjena uloga poslužitelja, kao podređene radne snage, što podrazumijeva visok stupanj integriranosti zatečenih lokalnih *antipotencijala*: “Marina će trebati osoblje, osiguranje, vrtlare, a u hotelu sa sto soba treba raditi od 50 do 60 ljudi” ([S. n.] 2011).

Podređeno ekonomsko stanje lokalne zajednice konfrontirano je stanju duha kolektiva. Ekonomski jaz između onoga tko gospodari javnim prostorom (lokalna uprava) i investitora dovodi investitora u nadređeni položaj i omogućuje mu

⁹ “Čini mi se zapravo da je uništavanje biološkog ‘oikosa’, velike kuće prirode, samo posljednji izraz tendencije koja započinje u 19. st. kao neumjereno širenje kuće i grada kao dviju tradicionalnih prostornih jedinica u zajedničkome životu ljudi. Rušenje gradskih zidina s jedne se strane nužno nadaje kao posljedica demografskog razvoja, industrijalizacije i stvaranja modernih teritorijalnih država, i nema sumnje da u tome postoji moment slobode. S druge strane, pucanje granica samo je polovica slobode; želi li biti konkretnom, nečim višim od apstrakcije, sloboda mora znati i samu sebe iznova ograničiti – mora se znati suprotstaviti trendu neprestanoga rasta. Načelo nebodera i moderne metropole ista je apstraktna negacija granice i mjere, jednom se proteže u vertikalnu, drugi puta u horizontalnu. Tajne proporcije koje su postojale među trima čovjekovim fizičkim kućama – dakle među vlastitom kućom, gradom i okolnom prirodom, one proporcije koje će primjerice u talijanskom srednjovjekovnom ili renesansnom gradu nesvjesno zadiviti i osvojiti svakoga posjetitelja, neopozivo su uništene u modernim metropolama i njihovim stambenim silosima; a uništavanje njihove harmonije presudno je pridonijelo tome da duša modernog čovjeka više ne može osjetiti harmoniju kozmosa i više ne zna vidjeti nikakvu vrijednost u izjednačenju s njome” (Hösl 1996:124).

hegemonijsku monološku komunikaciju, no skup predodžbi lokalne zajednice (kao korisnika javnoga prostora) ostaje zatvoren sustav koji u takvu komunikaciju unosi znatnu količinu buke. I u reportaži o životu u Mandalini, kao komentar uz probleme vezane uz provedivost investicijskih planova, iskrsava povijesna (protu) turačka tematika:

Pored crkve koja bi već ove godine trebala biti pokrivena i zatvorena prozorima od vitražnog stakla, kameni je zid napravljen za obranu od Turaka, koji svjedoči o višestoljetnoj povijesti ovog šibenskog kvarta. (a.t. 2001b)

Implicitnim navezivanjem na kolektivno sjećanje i evociranjem materijalnih svjedočanstava stranih osvajanja naglašenije je prožeto kratko izvješće o incidentu koji se dogodio u središtu grada na prostoru gradske rive. Člankom “Uspomena iz Šibenika – mrtav kućni ljubimac” (p.p. 2010) javnost je pozvana na zgražanje nemilim događajem stradavanja “žutoga psića” koji je s jahte usidrene na šibenskoj rivi utrčao pod kotače “bešćutne domaće vozačice” koja se nije zaustavila. S jahte “na kojoj se vijorila talijanska zastava”, a na ogradi “sušila dječja roba” po psića je “nijemo” sišao “gospodin u srednjim godinama” (p.p. 2010.).

Šibenska riva ljeti gubi obilježje javnoga prostora jer postaje privezište za jahte i dnevni boravak jahtaša pa je lokalni šetači, koji se u tuđem dnevnom boravku osjećaju kao voajeri, brzo prolaze ili zaobilaze. U kratkom izvješću ta se problematika naznačuje motivom dječje robe koja se suši na jahti te se iščitava iz komentara i pristupa autora članka, koji je i svjedok događaja, a koji je u raskoraku između “objektivnog” izvještavanja o događaju i produciranja lokalnog aktivizma. Osim stereotipnim “osvajачkim” motivom talijanske zastave koja se vijori na rivi izravno komunicira s lokalnom zajednicom čitatelja eksplikativom “da se razumijemo” i intenzifikatorom “ponavljam” pa dva puta ističe: “vozačica nije bila kriva”, uz dodatak: “krivac je njegov vlasnik koji ga je pustio bez nadzora”. Potencijalni vrtlari i sobari iz prethodnog intervjua u tom su izvješću, ne bez simpatija (novinara i lokalnih čitatelja), imenovani kao “hladni i bezosjećajni ljudi” koji umjesto razglednice idilična krajobraza pakiraju turistima “mrtvog kućnog ljubimca” (p.p. 2010.).¹⁰

U proučavanim člancima regionalnoga tjednika stvarna priča o ulagačima u grad zrcalno je supostavljena iskrivljenoj stvarnosti oblikovanoj virtualnom

¹⁰ U potrazi za posebnostima staroga Šibenika Zenić se zaustavlja na venecijanskim spisima iz 17. stoljeća, koji propituju mogućnosti zabrana sastanaka bratovština jer okupljanja čine bune “kojima je ovaj puk vrlo sklon” (Zenić 2010:85) te na spisima iz 16. stoljeća koji naglašuju “neukost” plemića i posebno žena “koje se nose po hrvatsku i skoro ni jedna ne zna govoriti talijanski” (Zenić 2010:96). Iz spisa je vidljivo da su divljaštvo i neukost u spomenutim primjerima zapravo oznake nepodložnosti osvajanju i neprijemčivosti za apsorbiranje kulturnih vrednota stranoga gospodara.

proizvodnjom duhova, slavenskim gorštačkim pričama o zvjеровима vukodlacima te pričom o psihopatologiji i dijaboličnosti pojedinca. Supostavljene priče realnosti i lažne nadrealnosti povezane su implicitnim otporom naratora (autora teksta i pojedinih lokalnih glasova u tekstu), egzistencijalnom nepostojanju kao i gubitku javnih sadržaja. Jačanjem začudnih vidova egzistencije jača odupiranje uništenju i praznini. Propitujući odnos zla i dobra u beletristici Eagleton ističe: “što je bujnija egzistencija, to je više vrijednosti na ovom svijetu” (2011:69), a zlo je “kao izokrenuta transcendencija možda jedino što se danas, u postreligijskom svijetu nalazi na mjestu gdje je nekoć bio Bog” (Eagleton 2011:74).

Proizvodnjom spektakla s greškom unosi se greška u održavanu vječnost “zdravorazumske” prirodности. Time se paralelno s promocijom grada kao tržišnoga *potencijala* i *kapitala* odvija naracija grada kao posrednika sjećanja i kritičkoga potencijala. Bestijalni pothvati i ispadi pojedinaca pariraju likovima vođenim demonskom žudnjom stjecanja/izgradnje materijalnog pa se topos dijaboličnosti u lokalnome krajoliku oblikuje i kao osobiti aktivizam kolektivne memorije. Globalni, multikulturalni iskazi ljubavi i lokalni ispadi autoreferentne neokonzervativnosti tako zamjenjuju mjesta na ljestvici društvene etičnosti.

Gdje su druga mjesta ili kuda idu divlje svinje?

Grad je umjetničko djelo, a arhitektura i urbanizam, kao prostori kulturnog pamćenja grada, iščitavaju se kao sustavi znakova. “Zgrade, trgovi, ulice i parkovi, stvaraju osobit odnos, postavljaju grad kao *tekst kulture*, kao njegovo *opunomoćeno mjesto pamćenja*” (Zlatar 2008:124). Identitet grada nastaje u međuodnosu ljudi i prepoznatljivih fizičkih struktura, kao zbroj vrijednosti i značajki, pa je rezultanta “stvaralačke djelatnosti niza generacija” (Delalle 1998:47). Kao socijalni fenomen grad projicira u prostor društvene odnose: “prostorna segregacija odraz je političke i gospodarske hijerarhije u raspodjeli dobara i strukture moći” (ibid.). U neoliberalizmu kao “uniformnom globalnom narativu” gotovo se u cijelosti preklapaju “sistem i prostor” (Milat 2008:14). Javni prostori kao odrazi modernizacijske ravnoteže javnih i privatnih interesa, uspostavljene u većoj ili manjoj mjeri po “neoliberalnoj doktrini” (Milat 2008:11), izvlačenjem se obraćaju u kapital privatnoga. Foucault u suvremenome prostoru, koji je u “obličju obrasca raspoređivanja”, iščitava prikrivenu sakralnost koja održava oprečnosti: “kao što su kontrast između javnog i privatnog prostora, obiteljskog i društvenog, kulturnog i utilitarnog, prostora zabave i prostora rada” (Foucault 2008:32).

Druge prostore, s osporenim i preokrenutim rasporedima, kao stvarnim i mogućim rasporedima zrcalno supostavljene heterotopije, Foucault vrstovno razlučuje na heterotopije krize u sakralnim društvima i heterotopije odstupanja

koje ih zamjenjuju, a “koje zauzimaju pojedinci čije ponašanje odstupa od uobičajenoga prosjeka ili norme” (Foucault 2008:35), dopunjuju ih heterotopije pričina i heterotopije kompenzacije. Pod krinkom otvorenosti heterotopije kriju “čudna” isključenja: “Svatko može doći na jednu od ovih heterotopijskih lokacija, ali one su zapravo obična varka: vi mislite da ste ušli, ali vas sam čin ulaska isključuje” (Foucault 2008:38). Među heterotopijska mjesta Foucault ubraja groblja (kao drugi grad), kazališta (kao zbroj nespojivih mjesta), muzeje i biblioteke (kao mjesta akumulacije vremena), sajmišta (kao mjesta svetkovina) te brod kao “mjesto bez mjesta koje živi za sebe” (Foucault 2008:39).

Oprečnosti sakralnih lokalizacija pretpostavljaju mjesta prelaska (kao što su to mostovi i vrata, usp. Eliade 2002) koja su mjesta i granice, a “obred” prelaska u drugi prostor označuje i moguću inicijaciju u određenu društvenu skupinu te moguću izmjenu govorne pozicije. Sakralna razdioba na “naš svijet”, kao kozmos, i prostor naseljen sablastima, demonima i strancima, kao kaos, označuje mitsku opreku između sigurnog obitavališta te “nepoznata i neodređena prostora koji ga okružuje” (Eliade 2002:20), a sakralno je mjesto “prekid u istovrsnosti prostora” te mjesto otvaranja i prelaska “iz jednog kozmičkog predjela u drugi” (Eliade 2002:24).

Tako se Foucaultova “čudna isključenja” mogu promatrati kao suvremeni odrazi sakralnih granica na mjestima prijelaza, koja označuju nemogućnost inicijacije, bilo kao prividna inicijacija bilo kao neželjena i prinudna. Prividne inicijacije u mjesta prirodnoga položaja održavaju se verbalnim konstruktima, u neoliberalizmu to je semantika *kultiviranja* i *revitalizacije*. Granice mogu biti pomične i nepomične, fiksirane i promjenjive; granicu može uspostavljati i premošćivanje.

U reportaži “Poluotok od šušura odvojen ruzinavom željeznom ogradom” (a.t. 2011b) šibenska gradska četvrt Mandalina predstavljena je kao drugi prostor, odvojen od grada geografskim položajem (poluotok nasuprot) i posebnim identitetom. Homogenost lokalnog kolektiviteta izražena je uspostavljanjem govornoga subjekta s *mi* (zamjenicom koja označuje nedjeljivu ukupnost govornika i po određenoj osobini izdvojenih drugih):

Mi smo Mandalinjani i jesmo malo izdvojeni iz grada. Mandalina ima svoju konču, jednu svoju draž i ona je sačuvala još neku autohtonost. Ja sam ponosan šta sam Mandalinjanin (a.t. 2011b).

Ta je četvrt ujedno i prostor sadržanih heterotopija i granica, obilježen komercijalnom besadržajnosti:

Turizam i prosperitet još se nisu provukli ispod prometne rampe ni prevalili preko ruzinave željezne ograde koja Mandalinu dijeli na dva dijela još od vremena kada je umjesto Prginovog nautičkog šušura, južnim i ne samo tim dijelom šibenskog poluotoka, vladala JNA. Skupocjene jahte većini mandalinskog naroda oku su *ugodnije* od torpednih čamaca i razarača, a nautičari u šetnji gradom od

sivo-maslinastih vojnika, ali dalje od pogleda nije se otišlo. Restorane, konobe, suvenirnice, apartmane i drugu *turističku infrastrukturu* u Mandalini još uvijek ne otvara nitko (a.t. 2011b, kurziv G. Č.).

Leksemi *turizam* i *prosperitet* u istoj, aditivnoj sintagmi postaju kontaktni sinonimi, predstavljeni učinak djelovanja je apstraktan, emocionalan: *ugoda*, a komercijalna besadržajnost iskazana je kao nepostojanje *turističke infrastrukture*.

Vrh poluotoka, Kuline, mjesto je predodređeno za heterotopije, geografski kao rt s kojega je grad na nišanu, semantički i tvorbeno kao augmentativna *kula*. Na tom su se prostoru kroz povijest smjenjivali: lazaret¹¹ (kao mjesto izdvajanja bolesti koja je anomalija i prijetnja), oficirska škola (s početka 20. stoljeća, kao mjesto selekcije), kasarna (kao mjesto zatvorenosti i opasnosti), vojarna-zatvor (kao mjesto nasilnih internacija u ranim devedesetima, koje u paru sa splitskom Lorom popunjava incidentnu paradigmu “nerješiva slučaja”) te arhiv (kao mjesto akumuliranja vremena). U budućnosti se na Kulinama očekuje investicijski hotel, kao mjesto prividne otvorenosti i stvarnoga isključenja.

Otvorenost je u apsolutnoj obuhvatnosti jedan od leksema frazeološkog iskazivanja *ljubavi*: “To će biti otvoreni hotelski kompleks, a ne grad u gradu, kako se popularno kaže? Apsolutno otvoren kompleks” ([S. n.] 2011).

Sintagma *apsolutna otvorenost kompleksa* oksimoronska je jer *apsolutna otvorenost* podrazumijeva *dezintegriranost* nad *cjelovitosti* kakvu uznačuje *kompleks*. Postavljeno pitanje tematski je iskaz koji ne zahtijeva obavijest (mogućnost odgovora “grad u gradu” pobijena je negacijom već u samome pitanju), tako obeznačen odgovor zadobiva funkciju ritualne svjetotvorne tvrdnje.

Unatoč propagiranoj otvorenosti lokalno je stanovništvo isključeno, osim zadanom društvenom ulogom poslužitelja, i stvarnim preprekama: ograda, rampa, kamere, portir, dozvole. Time se vojarna, zatvor, marina i hotel, kao prostor moći, izjednačuju konceptom zatvorenosti (bez obzira na to prispijeva li se u taj prostor prisilno ili odabirom). Sam je reporter u svom radu onemogućen i zatečen preprekama:

(...) ovog [je] ljeta počeo voziti taxi-boat, kako se nautičari ali i *svi ostali* ne bi gužvali na pružnom prijelazu i semaforima na Vidicima. Ide li mu kako i tko sve plovi do mula Krke i natrag, nemamo pojma. Uz nešto diplomatskog nadmudrivanja s *mladićem na rampi* još bi nekako i ušli u NCP-ov kompleks, ali za bilo kakve reporterske aktivnosti – fotografiranje, razgovor s osobljem pa čak i s koncesionarom rečene brodske linije, potrebna je dozvola koju valja službenim putem zatražiti od uprave Nautičkog centra Prgin. I nećemo na kraju biti ironični pa povlačiti paralele s olovnim vremenima, iako *zabrana fotografiranja*, specijalne *dozvole*, prometna *rampa sa stražarom* i *ruzinava željezna ograda* koja Mandalinu dijeli na dva dijela, nekako neizbježno priziva baš takve asocijacije. (a.t. 2011b)

¹¹ Nakon Kandijskoga rata (usp. Zenić 2010:191).

Taxi brodica kao poveznica poluotoka i središta grada, čije su usluge lokalnom stanovništvu nepoznate (koje tako očito ne pripada u neodređene *sve ostale*), ujedno je i sredstvo kojim se štiti turiste od *nekultiviranoga* krajolika: umjesto prolaska kroz neuređeno i nepredvidivo lokalno, gostima marine osigurava se mirni prolazak,¹² morem, u nadzirano i uređeno turističko središte, koje se oblikuje kao sterilna, arheološka slika nekadanjeg života.¹³

Podalje od petrificirana središta i izvan izdvojenih prostora moći i udobnosti, “zaboravljena betonska zdanja” i “ruševni hangari” (a.t. 2011b), kao slika urbanističke zapuštenosti, obilježavaju neodređeni prostor neuređenih aktivnosti, koji se iz perspektive vanjskoga promatrača getozira egzotičnošću.¹⁴

Formuli “urbanističke zapuštenosti” oponira svakodnevno odvijanje života. I sama svakodnevica se raslojava: od kontroliranog, očekivanog ponašanja lokalnih ribara, koji kritiziraju i piju pivo s okusom limuna, do incidentnog primjera djece koja plivaju u kanalizaciji: “iako Mandalina još nije spojena na kolektor, dječurlija se koji put okupaju na mulu (...)” (a.t. 2011b). Djeca u kanalizaciji predstavljaju opasnost manje za javno zdravlje, a više kao pojava nekontroliranih subjekata.

Mandalinska *toverna* očuvala se kao nekomercijalno okupljalište lokalnoga stanovništva. Ispred konobe je improvizirani štand (*kartonska kutija*) sa školjkama “poduzetnog dječaka” koji, umjesto da se kupa, najavljuje preferirani “razvoj”:

Jedini mandalinski turistički vizionar poduzetni je dječak Šimun, koji je pred tovernom svog djeda, na kartonskoj kutiji posložio ručno rađene suvenire od školjaka, pužića i kamena iz mora, sa i bez natpisa “Marina Mandalina”. (a.t. 2011b)

Šimunova je poduzetnost s greškom, nekontrolirana je *idejnim projektom*, neregulirana autorskim pravima i očekivanom zaradom, s infrastrukturom u obliku kartonske kutije opstoji jer je razobijljena, etiketom igre koju omogućuje dislociranost iz proizvodnog središta (da je istu kutiju umjesto pred djedovom *tovernom* postavio na šibenskoj rivi, aktivirao bi se represivni aparat: komunalni redar, policija, socijalni radnici).

Ispred konobe “na klupici” novinar je zatekao trojicu ribara, a glavni mu je informator vlasnik konobe:

¹² U tom se segmentu može povući usporedba s organiziranim turističkim prostorima na istoku, koji kao “enklave” “štite turiste od kontakata sa lokalnom populacijom, putem nadzora i uklanjanja potencijalno neugodnih zvukova i mirisa” (Edensor 2002:304).

¹³ Ulicu na zapadu, koja je kulturni odraz apolonijškoga reda, strukture i samodiscipline, uobičajeno obilježuje porast “mrtvih javnih prostora” i nastajanje trgovačkih “analognih gradova” koji nisu mjesto boravišta i okupljanja već su pretežno zone tranzita i potrošačke žudnje (usp. Edensor 2002:299).

¹⁴ “Organizovan turistički prostor je carstvo proizvedene drugosti, dok dezorganizovanim turističkim prostorom uopšte ne dominiraju turistički imperativi komodifikacije, već on sažima raznoliki opseg relativno neuređenih aktivnost, ljudi i stimulusa. Takav je prostor istovremeno objekat želje i straha” (Edensor 2002:303).

(...) U konobi među bačvama, ispod pršuta i pancete koji vise s krova, uz čašu mješavine debita i maraštine, kotrlja se priča o kući izgrađenoj prije 99 godina, težačkoj obitelji i vremenima kad se žed gasila bevandom, a ne pivom s okusom limuna ili jabuke (a.t. 2011b).

Slike dionizijske kulture senzualnosti i prepuštanja, s karnevalskim obilježjima svetkovinskih i svakodnevnih okupljanja (materijalno konzervirane u interijeru konobe) žive u sjećanju: “ode je bila toverna, stolovi su bili vanka, bila je jedna bačva priko dvadest mira, to se točilo i pilo” (a.t. 2011b). Postvareni relikti sjećanja,¹⁵ izraženi prljavštinom, različitim mirisima i okupljanjem ribara, preferirano su, kao područje spomenute egzotičnosti za druge, obilježeni, formuli “urbanističke zapuštenosti” sinonimnom, *lokalnom besperspektivnosti*, kao modernom inačicom identitetskog punkta “pučana Morlaka”.¹⁶ U tom primjeru eksplicitno prizivanje tradicije, kao sredstvo induciranja zadovoljstva lokalnog stanovništva, nije iskaz oponiranja, već proizvodni stereotip sjete i nostalgije.

I pri takvu nizanju tradicijskih stereotipa, koji umrtvljuju aktivizam, moguće je naići na znakove nekontroliranosti, makar oni bili predstavljeni kao izgovor za proizvodne intervencije. Lokalna je lučica u uvali Vrnaža “groblje brodica” u kojem je sačuvano “nešto od duha stare Mandaline”: u njoj lokalni stanovnici slobodno privezuju svoje ribarske brodice (a što je urbanističkim diskursom obilježeno kao “divlje privezište”), po potrebi izvlače i popravljaju brodove, odlažu mreže, “a uvijek im ostane i koji jež ili vrpalj” (a.t. 2011b), kao djelići nereda i nepredvidivosti.

Urbanizam tipično teži prerađivanju prirodnoga okoliša u dekor kapitala.¹⁷ Žuđena *kultivacija* uvale preobrazbom u sportsku i nautičku lučicu najavljena je formulno: “Napravljen je idejni projekt” sa zainteresiranim “koncesionarom” koji ima “partnere i donatore” koji ulažu “značajna sredstva” (a.t. 2011b). Sintagma *idejni projekt* denotativno i preferirano označuje apstraktnu artikulaciju ideje dok konotativno označuje eksploataciju ideje kao mogućnost konkretnog, predmetnog djelovanja. Niveliranje preferirana značenja i primarne konotacije jedan je od postupaka zamagljivanja proizvodnje vječno održavana svijeta. Idiomaticko *uvođenje reda* počiva na mitskom, *zdravorazumskom* poistovjećivanju estetike i izgrađenosti pa lokalni poduzetnici zazivaju: “ako bi nam Grad uspija riješiti obalnu crtu sa strujom i vodom da bi mi s partnerima riješili morski dio,

¹⁵ Iz povijesnih je vrela vidljivo kako je Šibenik još do polovice 19. stoljeća živio životom “srednjovjekovnoga grada čiji kalendar obiluje zajedničkim okupljanjima i slavljinama, frajama” (Zenić 2010:84-85). I početkom 20. stoljeća većina se života odvija na ulici: svakodnevna okupljanja oko česmi, pripremanje vina, ribarskih mreža, trgovanje i sl. (usp. *ibid.*).

¹⁶ U venecijanskom spisu iz 16. stoljeća šibenski su pučani imenovani kao “Morlaci, neradnici, za nikakav posao, u lijenosti provode dane” (Zenić 2010:120).

¹⁷ “Urbanizam je to preuzimanje prirodnog i ljudskog okoliša od kapitalizma koji, logički se razvijajući u apsolutnu prevlast, sada može i mora preraditi ukupnost prostora kao vlastiti dekor” (Debord 1999:138).

pontone i privežišta” (a.t. 2011b), a čemu bi cilj trebalo biti uvođenje naplate uporabe javnoga prostora, time i njegove suptilne privatizacije te discipliniranja ili isključivanja *divljih*, nekontroliranih drugih, a to su svi oni koji se koriste prostorom po vlastitim navadama. Izgradnja je program i predsjednika gradske četvrti, koji bi “doveo arhitekta i ostalu struku pa neka oni procjene što bi bilo najbolje za *revitalizaciju* tog dijela mandalinskog obalnog pojasa” (a.t. 2011b).

Iz svih je proučavanih članaka vidljivo kako izdvojene netipične teme osim radi očuđivanja postoje i kao slike lokalnoga aktivizma. Aktivizam je ugniježđen u mreži moći pa je i temeljen na obratu: otpor je očekivan, a pristajanje može postati i otporom. Potlačeni izražavaju zadovoljstvo *bivanja: poduzetni* dječak Šimun, *duh* koji se povremeno liječi, djeca *plivači*, dok posjedovatelj kapitala izražava zadovoljstvo djelovanja radi proizvodnje “sveopćeg” zadovoljstva. Nezadovoljstvo izražavaju lokalni *besperspektivci* koji kritikom imitiraju preferirani govor, konkretno, urbanistički diskurs u kojemu je izgradnja oplemenjivanje. Oživljavanjem predaja i sjećanja na povijesne osvajače otvara se neočekivana pukotina u polju preferiranih i održavanih znanja.

Vukodlaci, divlje svinje i duhovi, kao pojavnosti nesvjesnog i kao odrazi u sjećanje urezanih lokalnih, “diskvalificiranih” znanja, ne podliježu prostornim zakonitostima i granicama “našega svijeta”, prelaskom nevidljive granice koja odjeljuje kaos od kozmosa, kao *revitalizirani* ne podliježu isključivosti i *kultivaciji*, neuhvatljivošću, nepredvidivošću i incidentnošću velik su potencijal virtualnoga spektakla koji ih učvršćuje u pojedinačnoj priči i kolektivnoj predaji pa se time postvaruju kao prepreka i opasnost, kao “vrpalj ili jež” ili dijete iz kanalizacije, koji iz *nekultiviranosti* prijete komotnosti. Incidentne pojavnosti destabiliziraju i negiraju preferirana značenja, čime spektakl, kao sredstvo njihove promocije, zadobiva svrhu i izvan okvira dominantno produciranoga *razvoja*.¹⁸

Istodobno se u razlučivanju subjekta i diskurzivnih praksi aktualizira identitet koji djeluje “u intervalu između dokidanja i pojavljivanja” (Hall 2006b:358) a okretanje tradiciji i izmišljanje tradicije, prikazano ne kao “povratak korijenima, nego pomirenje sa svojim ‘koracima’” (Hall 2006b:360),¹⁹ predstavlja strategiju postojanja.

¹⁸ “Društvo koje počiva na modernoj industriji nije tek slučajno ili površno spektakularno: ono je u biti spektaklističko. U spektaklu, slici vladajuće ekonomije, cilj je ništa, a razvoj je sve. Spektakl ne želi postići ništa osim sebe sama” (Debord 1999:39).

¹⁹ “Oni proizlaze iz pripovjednog posredovanja jastva, ali obavezna fiktionalna priroda ovog procesa ni na koji način ne umanjuje njegovu diskurzivnu, materijalnu ili političku učinkovitost, čak i ako je pripadnost, ‘ušivanje u priču’ kroz koju nastaju identiteti, djelomice, u imaginarnom

Komercijalna besadržajnosti (kao oblik nepostojanja globalnih sadržaja) dominantno se pokušava izjednačiti s nepostojanjem javnih sadržaja i s egzistencijalnom besadržajnosti, kao dokinuti identitet koji žudi za *kultivacijom*. Iz tako producirane mreže moći lokalni glasovi ispadaju svjedočenjem o mogućnosti postojanja i prije i izvan kapitalnih zahvata. Ta se svjedočenja pretaču u predaju o posebnosti. Kolektivna memorija time, kao poprište i spremnik, mjestimično potvrđuje mogućnost bitke i relativizira izvjesnost njezina ishoda.²⁰

NAVEDENA LITERATURA

- Barthes, Roland. 2009. *Mitologije*. Zagreb: Naklada Pelago.
- Bourdieu, Pierre i Loic Wacquant. 2001. "Nova planetarna vulgata". *Diskrepancija* 2/3:45-48.
- Debord, Guy. 1999 [1967]. *Društvo spektakla i komentari društvu spektakla*. Zagreb: Arkzin.
- Delalle, Radovan. 1998. "Identitet grada". *Čovjek i prostor* 45/7-8:47.
- Eagleton, Terry. 2011. *O zlu*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Edensor, Tim. 2002. "Kultura indijske ulice". U *Prizori ulice. Planiranje, identitet i kontrola u javnom prostoru*. Nicholas R. Fyfe, ur. Beograd: Clío, 287-310.
- Eliade, Mircea. 2002. *Sveto i profano*. Zagreb: AGM.
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Foucault, Michel. 1994 [1971]. *Znanje i moć*. Zagreb: Globus.
- Foucault, Michel. 2008 [1984]. "O drugim prostorima". U *Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*. Leonardo Kovačević et al., ur. Zagreb: Centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, Platforma 9,81 – Institut za istraživanja u arhitekturi, BLOK – Lokalna baza za osvježavanje kulture, SU Klubtura/Clubture, 31-39.
- Hall, Stuart. 2006a [1980]. "Kodiranje/dekodiranje". U *Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Dean Duda, ur. Zagreb: Disput, 127-139.
- Hall, Stuart. 2006b [1996]. "Kome treba identitet". U *Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Dean Duda, ur. Zagreb: Disput, 357-374.
- Hösle, Vittorio. 1996. *Filozofija ekološke krize*. Zagreb: Matica hrvatska.

(i simboličkom) i stoga uvijek djelomice konstruirana u fantaziji ili barem u fantazmičkom polju" (Hall 2006b:360).

²⁰ U vrijeme dovršenja članka (ožujak 2012.) vojarna *Kuline* je srušena, atraktivne snimke rušenja prikazane su na svim nacionalnim televizijama, Mandalinske su ulice raskopali bageri, stvaraju se preduvjeti za investicije.

- Milat, Petar. 2008. "Najmanje i najviše". U *Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*. Leonardo Kovačević et al., ur. Zagreb: Centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, Platforma 9,81 – Institut za istraživanja u arhitekturi, BLOK – Lokalna baza za osvježavanje kulture, SU Klubtura/Clubture, 11-15.
- Strohal, Rudolf. 1910. "Folkloristički prilozi iz starije hrvatske knjige – V. Zakletve od vukodlakov". *Zbornik za narodni život i običaje* 15:311-315.
- Zenić, Milivoj. 2010. *Stari Šibenik. Kalama, skalama i butama*. Zagreb: AGM.
- Zlatar, Andrea. 2008. *Prostor grada, prostor kulture*. Naklada Ljevak: Zagreb.

NOVINSKI I INTERNETSKI IZVORI

- a.t. [Aleksandar Tešić]. 2011a. "Duhovi Meteriza ili stanje duha na Meterizama". *Novi tjednik*, 25. svibnja 2011. <http://www.novi-tjednik.hr/aktualnosti/aktualnosti/6885> (pristup 10.01.2012.).
- a.t. [Aleksandar Tešić]. 2011b. 28. 7. 2011. "Poluotok od šušura odvojen ruzinavom željeznom ogradom". *Novi tjednik*, 28. srpnja 2011. <http://www.novi-tjednik.hr/aktualnosti/aktualnosti/7310> (pristup 10.01.2012.).
- Ferić, Stanko. 2006. "Policija više ne traži 'vukodlaka iz Meteriza'". *Jutarnji list*, 13. prosinca 2006. <http://www.jutarnji.hr/policija-vise-ne-trazi--vukodlaka-iz-meteriza-/166313/> (pristup 10.01.2012.).
- Krile, Davor. 2006. "Vukodlak u Mrduši Donjoj". *Slobodna Dalmacija*, 15. prosinca 2006. <http://arhiv.slobodnadalmacija.hr/20061215/kolumne02.asp> (pristup 10.01.2012.).
- p.p. 2010. "Uspomena iz Šibenika – mrtav kućni ljubimac". *Novi tjednik*, 28. kolovoza 2010. <http://www.novi-tjednik.hr/aktualnosti/aktualnosti/5189> (pristup 10.01.2012.).
- [S. n.]. 2011. "Husnu Akhan, predsjednik Dogus Grupe: Na Kulinama ulažemo oko 40 milijuna eura!". 20. 10. 2011. *Novi tjednik*, 20. listopada 2011. <http://www.novi-tjednik.hr/aktualnosti/aktualnosti/8023> (pristup 10.01.2012.).

LOCAL GREAT POTENTIALS IN CRITICAL INTERPRETATION

SUMMARY

This paper presents a critical interpretation of newspaper articles from a regional newspaper. The articles deal with the everyday life in the neighborhoods of a Croatian Mediterranean city. They address topics common in a society faced with neoliberal capitalism, including civic issues, public spaces, character traits and social traits, spatial boundaries. The aim of atypical topics is to create a (pseudo)sensation (*ghost*) or to subtly point to legends (*the werewolf*) or historical memory (mentioning defensive walls and a foreign flag). They illustrate an original form of resistance in the mental landscape of the local community; resistance to assimilating the local within the global, which is projected from reality to a collective story functioning as a new old identity. The space of power is characterized by boundaries (real obstacles, social exclusion as well as integration) and the contemporary other is in a superior position, being the representative of global capital. Polyphonic communication between investors and local voices is characterized by monologic production and dialogic support or by deconstructing preferred meanings. Possible resistance is articulated through local outbreaks which reject the global equation of the non-existence of commercial facilities with the non-existence of public facilities and with existential emptiness.

Key words: critical linguistics, semantics, public space, identity, memory